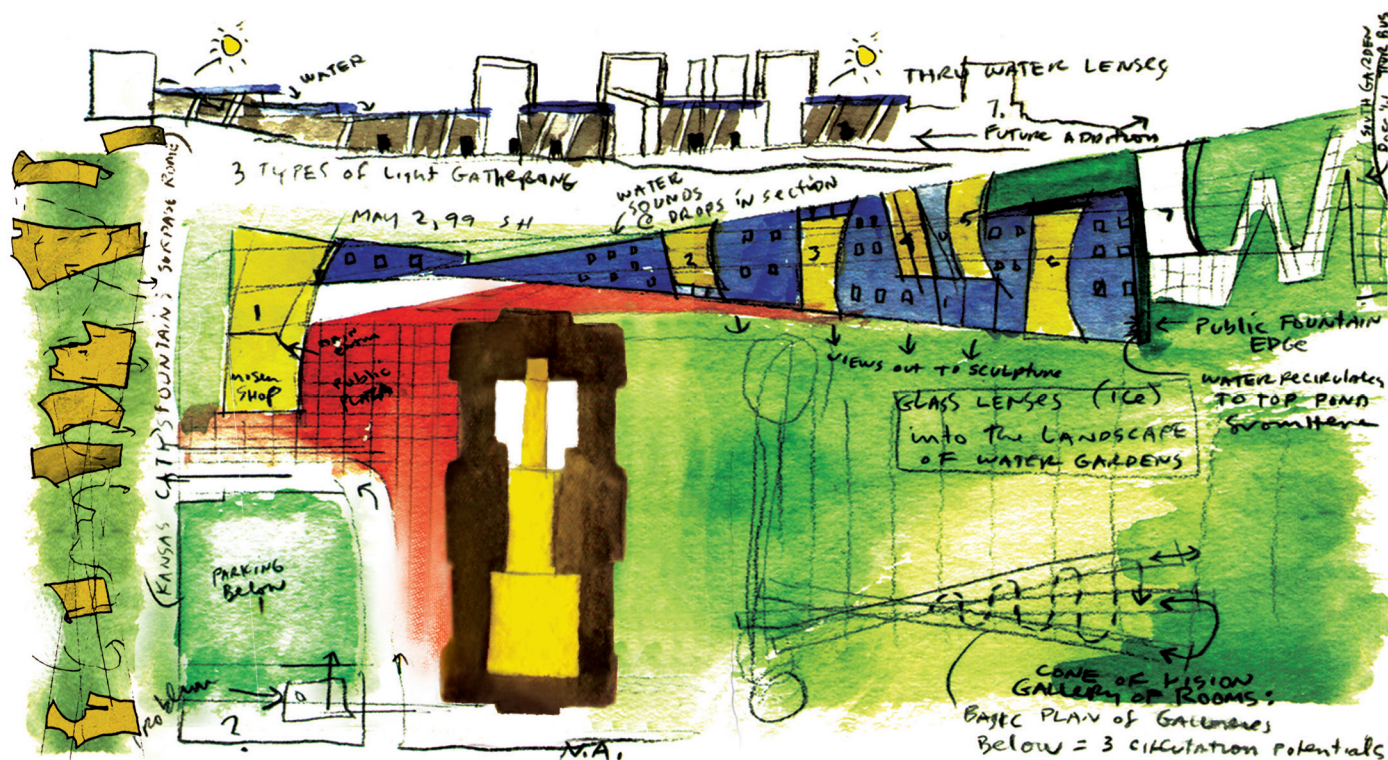

کانسپت

چاپ دوم

فرآیند طراحی در آثار معماران معاصر

مجموعه کتب **آرکیتکچر** جلد دوم

تالیف: سیما نبی زاده

کانسیپ

فرآیند طراحی در آثار معماران معاصر

مجموعه کتب **اسیر هنر** جلد دوم

تالیف: سیما نبی زاده

انتشارات تخصصی هنر،
معماری و شهرسازی

کتابخانه کسری

نبی‌زاده، سیما، ۱۳۶۰ - کانسپت: فرآیند طراحی در آثار معماران معاصر / تالیف و گردآوری سیما نبی‌زاده با همکاری نیما طالبیان و مهدی آتشی. مشهد: کتابکده کسری، ۱۳۹۰. ۳۰۰ ص: مصور(رنگی). مجموعه کتب اسکیس و ارایه؛ جلد دوم. شابک: وضعیت فهرست نویسی: فیبا موضوع : معماری --- طراحی موضوع : معماران--- قرن ۲۰م. شناسه افزوده: طالبیان، نیما، ۱۳۶۰ - شناسه افزوده: آتشی، مهدی، ۱۳۶۰ - رده‌بندی کنگره: رده‌بندی دیویی: شماره کتابشناسی ملی:	۹۷۸ _ ۶۰۰ _ ۹۲۳۸۸ _ ۶ _ ۶ NA ۲۷۰/۰۲ ک ۲ ۱۳۹۰ ۷۲۰/۲۸۴ ۲۶۳۱۶۸۵
--	--

کتابکده تخصصی هنر، معماری و شهر سازی کسری

مجموعه کتب اسکیس و ارائه

جلد دوم : کانسپت؛ فرآیند طراحی در آثار معماران معاصر

تألیف و گردآوری: سیما نبی زاده

با همکاری: نیما طالبیان، مهدی آتشی

صفحه آرای: غزاله عرفانی

چاپ اول: زمستان ۱۳۹۰

چاپ دوم: زمستان ۱۳۹۲

شمارگان: ۲۰۰۰

لایتنو گرافی، چاپ و صحافی: مؤسسه چاپ آستان قدس رضوی

شابک: ۹۷۸ _ ۶۰۰ _ ۹۲۳۸۸ _ ۶ _ ۶

انتشارات: کتابکده کسری

نشانی انتشارات: مشهد - فلسطین ۱۴ - پلاک ۱۰ - تلفن: ۷۶۷۰۰۱۹ / ۷۶۴۱۳۷۲ - ۵۱۱

کلیه حقوق چاپ و نشر این کتاب برای ناشر محفوظ می‌باشد.

مرکز پخش: کتابکده کسری

تلفن: ۷۶۷۰۰۱۹ - ۵۱۱ همراه: ۵۱۲۴۲۱۹ - ۹۱۵

فرانک او گهری	Frank O Gehry
موزه گوگنهايم بيلباؤو	Guggenheim Museum ۸
ريچارد راجرز	Richard Rogers
آپارتمان های مسكونی هايد پارک ۱	One Hyde Park Apartments ۱۸
ساختمان اداری نيوجرسی ۳۰۰	300 New Jersey Avenue ۲۶
مجتمع قضايی دادگاه های آنتورپ	Antwerp Law Courts ۳۴
ایستگاه مترو سانتاماریا دل پياتو	Santa Maria del Pianto Metro Station ۴۲
خانه شخصی سنگاپور	Singapore Private Residence ۴۸
دانیل لیبسکیند	Daniel Libeskind
موزه جنگ امپریال	Imperial War Museum ۵۶
گروه معماران لهر	Lehrer Architects
موزه های آب و زندگی	Water and Life Museums ۶۰
معبد بت يام	Bat Yahm Temple ۶۶
آبيجون فرناندز	Abeijon Fernandez
مرکز فرهنگی و اجتماعی	Social and Cultural Center ۷۲
ميگوئل آنجل روچا	Miguel Angel Roca
دپارتمان داروسازی	School of Medicine ۷۸
دپارتمان تحصیلات عالی بازرگانی	Postgraduate School of Business ۸۲
ای ام بی تی	EMBT
ساختمان پارلمان اسکاتلند	Scottish Parliamet Building ۸۴
مرکز خرید سانتا کاترینا	Santa Caterina Market ۹۰
سانتیاگو کالاتراوا	Santiago Calatrava
برج ارتباطات مونت جوئیک	Montjuic Communications Tower ۹۶
ایستگاه استادل هوفن	Stadelhofen Station ۱۰۲
ایستگاه قطار سنت اگزوپری	Saint Exupery Station ۱۰۸
پاویون کویت	Kuwait Pavilion ۱۱۶

Tenerife Auditorium	۱۲۲	آمفی تئاتر تنرایف
The City of Art and Science	۱۳۰	شهرک علم و هنر
Oriente Station	۱۴۰	ایستگاه اورینت
Ernsting`s Warehouse	۱۵۰	بارانداز ارنستینگز
Satoshi Okada Architects		گروه معماران ساتوشی اوکادا
Agri – Community Center	۱۵۶	مرکز انجمن کشاورزان
G. Vasquez Consuegra		جی. وسکوئز کانسوئرا
Ciudad Real Courts	۱۶۰	دادگاه‌های سیوداد رئال
Renzo Piano		رنزو پیانو
Morgan Library	۱۶۶	کتابخانه مورگان
Alvaro Siza		آلوارو سیزا
Swimming pool in Cornellà de Llobregat	۱۷۲	استخر شنا در کرنلا دو لوبرگات
Patel Taylor		پاتل تیلور
Wivenhoe Lecture Hall	۱۷۸	سالن سخنرانی وایونهو
Arteks Architects		گروه معماران آرتکس
Congress Center	۱۸۲	مرکز همایش
Zaha Hadid		زها حدید
Chanel Mobile Art Pavilion	۱۸۸	گالری هنر متحرک شنل
Paul Rudolph		پل رودولف
Penthouse at Beekman Place	۱۹۲	پنت هاوس در بیکن
Antonio Galiano – Rafael Landete		آنتونیو گالیانو – رافائل لندت
Alicante New Port Access	۲۰۰	ورودی جدید شهر آلیکانته

Steven Holl Architects

گروه معماران استیون هال

MIT Undergraduate Residence	۲۰۶	 خوابگاه دانشجویان دانشگاه ام. آی. تی
Higgins Hall Center Section	۲۱۲	 مرکز گردهمایی هیگینز
Water Treatment Plant	۲۱۸	 تصفیه خانه آب
Writing With Light House	۲۲۴	 خانه ای برای نوشتن با نور
Planer House	۲۳۰	 خانه ی پلنر
Expansion of the Nelson Atkins Museum	۲۳۴	 طرح توسعه موزهی نلسون اتکینز

Herzog & De Meuron

هرزوغ و دِمورن

BTU Library	۲۴۲	 کتابخانه دانشگاه فنی براندنبرگ
De Young Museum	۲۵۰	 موزه دیانگ
Prada Aoyama Epicenter	۲۵۸	 فروشگاه مرکزی پرادا
Olympic National Stadium	۲۶۴	 استادیوم ملی المپیک

MORPHOSIS

مورفوسیس

Cooper Union College	۲۷۲	 کالج هنر، معماری و مهندسی کوپر یونیون
----------------------------	-----	---

Paulo David

پائولو دیوید

Casa das Mudas Arts Center	۲۷۶	 مجتمع هنری کاساداس موداس
----------------------------------	-----	--------------------------------

Mitchel Taylor Workshop

استودیو میشل تیلور

Room 13	۲۸۲	 اتاق ۱۳
---------------	-----	---------------

Rafael Vinoly Architects

گروه معماران رافائل وینولی

Howard Hughes Medical Institute	۲۸۶	 انستیتو پزشکی هوارد هاگز
---------------------------------------	-----	--------------------------------

Vidal Architects

گروه معماران ویدال

Vallecas Hospital	۲۹۰	 بیمارستان والکاس
-------------------------	-----	------------------------

RMJM HK

آر. ام. جی. ام. ایچ. کی

Library of Shenzen University	۲۹۴	 کتابخانه دانشگاه شن زن
-------------------------------------	-----	------------------------------

مقدمه

جهت نیل به «زبان معماری» مشترک – که بی شک سنگ زیربنای رشد تئوریک معماری و به طبع آن پیشرفت معماری در عرصه حرفه ایست – و همچنین جهت درک صحیح خواننده از نوشتار کتاب حاضر، در این مقدمه سعی شده است تا تعریفی جامع برای واژه «کانسپت» ارائه شده و همچنین توضیحی مختصر در خصوص جایگاه آن در طول «فرآیند طراحی» ارائه گردد. (لازم به ذکر است که این تعاریف، مطلق نبوده و جهت درک مفاهیم و واژه های استفاده شده در این کتاب مطرح شده اند.)

کانسپت چیست؟

واژه کانسپت از ریشه لاتین کلمه «کانسپتوس» (Conceptus) استخراج و در فرهنگ لغات فارسی به «انگاره» ترجمه شده است. این لغت در فلسفه، منطق و هنر بیشترین کاربرد را داشته و معانی آن تقریباً یکسان بوده است. در فلسفه معادل با «تصور» یا «مفهوم» بوده و امروزه کلماتی بسیار کلیدی از ریشه این کلمه در زمینه های هنری مورد استفاده قرار می گیرند، کلماتی نظیر Conception (فکر، ایده، اندیشه)، Conceptual (عقلی، تعقلی، ذهنی، مجرد) و یا Conceptualize (متصور کردن، مفهوم ساختن).

ابهام در تعریف کانسپت در عرصه معماری:

در ادبیات محاوره ای رایج میان دانشجویان معماری کلمات بسیاری نظیر «ایده»، «ساختار» و «مفهوم»، معادل با واژه «کانسپت» استفاده می شوند. پیداست که این کلمات با یکدیگر مترادف نبوده و نمی توانند معادل صحیحی برای «کانسپت» باشند. در زیر به معانی این سه مفهوم و ارتباط آن ها با واژه کانسپت می پردازیم.

«ایده»، خود واژه های مبهم در ذهن دانشجویان معماری است که جستجو برای یافتن آن در طول فرآیند طراحی، ذهن بسیاری از دانشجویان را مشغول می سازد. از آنجا که تعریفی مطلق برای ایده وجود نداشته و اساساً ارائه چنین تعریفی نیز غیر ممکن به نظر می رسد، طراحان در مقیاس های مختلف، از جزییات فرمال در طرح گرفته تا کلیات و مبانی نظری طرح به «ایده پردازی» می پردازند. همین ابهام و طیف گسترده معانی «ایده» است که درک مفاهیمی نظیر «کانسپت» یا «ساختار» را دچار مشکل می سازد. لذا روشن ساختن مفهوم ایده، خود به شفاف شدن مفهوم کانسپت و تمایز این دو از یکدیگر می انجامد. با صرف نظر کردن از ایده های جزئی در طرح، جایگاه «ایده های کلی» یا به عبارت دقیق تر «ایده های اصلی» (Main Ideas)، را می توان حد واسطی میان کانسپت و ساختار طرح دانست. تعداد ایده های اصلی در یک طرح محدود نبوده و به طور کلی می توان گفت که هر «ایده اصلی» از یک سو ریشه در مبانی تئوریک و نظری طرح و بسترهای فرهنگی، تاریخی یا تکنولوژیک داشته و از سوی دیگر به ساختار فضایی و کالبدی طرح در عرصه معماری ختم می شود. هر چند «ایده اصلی» از لحاظ کاربرد و معنی ارتباطی تنگاتنگ با «کانسپت» دارد اما هرگز نمی تواند جایگزین آن، خصوصاً در ادبیات مکتوب معماری باشد.

«ساختار طرح» نیز ترکیب دیگری است که بسیاری از دانشجویان آن را معادل «کانسپت» می دانند، در این میان گروهی «ساختار طرح» را معادل با «ساختار فضایی پلان» دانسته و گروهی دیگر آن را مترادف با «نمود فیزیکی و ساختار کالبدی طرح» به کار می برند. به هر حال هیچکدام از این ترکیب ها معادل مناسبی برای کانسپت نبوده و اصرار دانشجویان به تمسک به آن ها در پاسخ به سوال «کانسپت طرح چیست؟» نتیجه ای جز نامفهوم و مبهم ساختن مبانی طرح نخواهد داشت. «ساختار»، که در واقع به روابط حاکم میان جزئیات، اجزا و قسمت های مختلف یک کل واحد دلالت دارد، مهمترین شاخصه ماهیت و هویت اثر می باشد. بدین ترتیب، چه در خصوص روابط فضایی طرح (Spatial) از این واژه استفاده شود و چه در خصوص روابط فیزیکی (Physical)، در هر دو صورت پیوندی ناگسستنی میان ساختار و محصول نهایی فرآیند طراحی معماری وجود خواهد داشت. پیوندی که در نتیجه آن، تغییر ساختار، به منزله تغییر ماهیت طرح و به عبارت دیگر تغییر طرح خواهد بود.

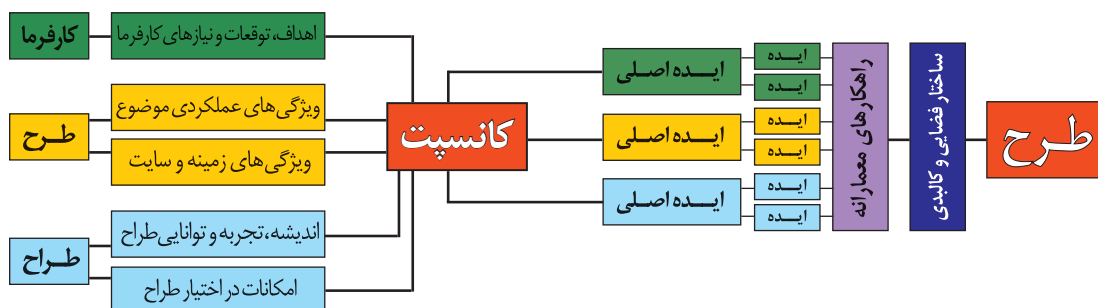
«مفهوم طرح» نیز ترکیب دیگری است که از آن به عنوان مترادف کلمه کانسپت استفاده می شود. آنچه به این اشتباه ظریف دامن می زند آشنایی دانشجویان با «هنر کانسپچوال» و معماری کانسپچوال است که در ادبیات معماری ما به هنرهای مفهومی و معماری مفهومی ترجمه شده است. بر مبنای این معادل سازی است که بسیاری از دانشجویان در پاسخ به سوال کانسپت طرح چیست؟ به دنبال یافتن مفهوم و معانی نظری برای طرح خود می گردند. مفاهیمی که استخراج آن از طرح ممکن نخواهد بود، مگر در صورتی که از ابتدای روند طراحی در ذهن طراح متصور شده باشد. «معماری مفهومی»، شیوه ای خاص از معماری است که نیاز به مبانی نظری مستدل داشته و در صورت عدم شناخت کافی از این شیوه دانشجویان در روند طراحی خود به بیراهه خواهد رفت. لذا تمسک به واژه مفهوم نزد طراحان و جایگزینی نا آگاهانه آن با کانسپت موجب گسست در ادبیات گفتاری میان استاد و دانشجو شده و نتیجه ای جز سردرگمی این دو نخواهد داشت.

کانسپت در معماری: بدیهی است معماران با توجه به نگرش، مهارت و تجربه خود روند یکسانی را در پروسه طراحی معماری دنبال نمی کنند. اما روشن است که پس از پی بردن به توقعات و نیازهای کارفرما، انجام مطالعات و همچنین آنالیز سایت، مفاهیم و افکار اولیه ای در ذهن معمار نقش می بندد که آمیخته ای است از تصاویر، ایده های فرمال، اهداف و کلمات. این افکار، نامنسجم بوده و در گفتگوی متقابل میان ذهن با دست (یا رایانه) تجسم یافته، رشد کرده و شکل می گیرند. این گفتگو میان ذهنیت و عینیت

در قالب اسکیس‌ها، دیگرام‌ها، ماکت‌های اولیه و یا حتی دست‌نوشته‌هایی از معمار ظهور می‌یابد. با این وجود تا برخورداری از انسجام، شفافیت و وضوح کافی نمی‌توان عنوانی برای این افکار و ایده‌ها برگزید.

آنگاه که پس از انتخاب‌ها و غربال‌های ذهنی بسیار، چکیده‌ای از این تفکرات، نوشتار و اسکیس‌های اولیه در ذهن مجسم گردید، تصویری از کانسپت پروژه در ذهن معمار آشکار گردیده‌است، تصویری که قطعیت آن منوط به موفقیت ایده‌ها و راهکارهای معمارانه طرح در فرآیند طراحی می‌باشد. شکل‌گیری کانسپت در مراحل اولیه طراحی صورت می‌گیرد اما تاثیر آن تا پایان فرآیند طراحی می‌بایست حفظ شود. چنانچه پیداست توانایی ذهنی معمار در تحلیل اطلاعات و همچنین خلاقیت او در خلق دیدگاه‌های جدید نسبت به موضوع مهمترین عوامل تاثیرگذار بر کانسپت می‌باشند. بدین ترتیب، تعریف کانسپت، نقش آن و روابط میان ایده و کانسپت را می‌توان در عبارت زیر خلاصه نمود:

«**کانسپت در معماری، ترکیبی از اندیشه، اهداف و ایده‌های خاص معمار در قالب کلمات و تصاویری ذهنی است که محور و معیار تمامی تصمیم‌گیری‌های معمار در طول فرآیند طراحی می‌باشد. این جوهره، در عین وضوح، ماهیتی ذهنی و نظری داشته و از پس مطالعات، ارزیابی‌ها، ایده‌پردازی‌ها و ترسیمات معمارانه حاصل می‌شود. تمامی ایده‌های اصلی، راهکارها و ساختار نهایی طرح در راستای تحقق کانسپت مطرح شده و از آن تاثیر می‌گیرند.**»

از کانسپت تا طرح:

علاوه بر دیگرام فوق، ارائه مثال‌های شاخصی در عرصه معماری نیز می‌تواند به روشن‌تر شدن موضوع بیانجامد: به عنوان مثال در **موزه جنگ امپریال اثر دانیل لیپسکیند**، کانسپت طرح، پیوند موضوع طرح با مفهوم، تاریخ و تصاویر ذهنی رایج در خصوص پدیده جنگ می‌باشد. جهت دست‌یابی به این کانسپت از ایده‌های متفاوتی در طرح استفاده شده‌است. نمونه‌ای از ایده‌های معمار، انعکاس ریشه‌های جنگ یعنی برخورد، تضاد و رقابت در پلان و نمود کالبدی طرح است. در این مقیاس ایده‌ها می‌توانند تاثیراتی کلی بر ساختار طرح داشته باشند، اما تا اینجا ذهنیت معمار بر عینیت طرح مستولی بوده و مفاهیم نظری و تئوریک در اولویت می‌باشند. پیداست که نیل به این ایده‌ها در گرو راهکارهای معمارانه‌ایست که ایده‌های نظری را به فضا، مکان و فرم تبدیل می‌کند. راهکارهایی نظیر شکست‌ها و زوایای تند در پلان، آشوب و بی‌نظمی در نما و برخوردها و ترکیب‌های نامتعارف احجام در فرم.

مثال دیگر در این خصوص می‌تواند **موزه گونهایم بیلباتو اثر فرانک گهری** باشد که در آن کانسپت‌های متعددی در مقیاس و زمینه‌های متفاوت قابل تشخیص می‌باشد: ۱- تبدیل ساختمان موزه به اثری هنری و بخشی از گنجینه موزه ۲- استفاده از معماری برای تغییر هویت بستر طرح یعنی شهر بیلباتو ۳- خلق الگوی جدیدی از رابطه میان فرم و عملکرد در عرصه معماری. هر یک از این کانسپت‌های نظری به ایده‌هایی کلی در ذهن معمار تبدیل شده‌اند. نظیر توجه به جنبه‌های فرمال و تدیس‌گرایی، شاخص ساختن بنا در بستر به واسطه تضاد با معماری موجود و رهایی فرم ساختمان از محدودیت‌های عملکردی. ایده‌هایی که به طور غیر مستقیم در شکل‌گیری ساختار کلی طرح تاثیر گذارند. هر یک از این ایده‌های اصلی به ایده‌هایی جزئی‌تر تبدیل شده و سرانجام به کمک راهکارهای معمارانه در جهان مادیت و معماری حضور یافته و کالبد فضایی و فیزیکی بنا را خلق می‌کنند.

در کتاب حاضر علاوه بر ارائه ایده‌های اولیه و کانسپت‌های معماران معاصر در قالب اسکیس‌ها و ماکت‌های اولیه، مدارک فنی و عکس‌های مربوط به هر پروژه نیز ارائه شده تا با دنبال کردن روند طراحی هر پروژه از کانسپت تا طرح نهایی، اهمیت کانسپت و چگونگی وفاداری معماران به آن آشکار گردد. بدین ترتیب می‌توان به نقش ایده‌های اصلی، جایگاه ایده‌های فرعی، ساختارها و روش‌های تبدیل ایده‌های نظری به احجام و فرم‌های معمارانه نیز پی برد.